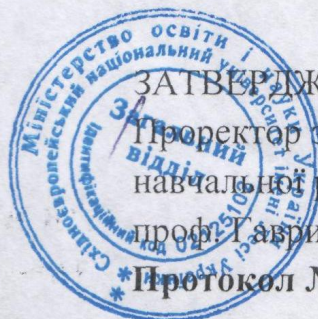

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра всесвітньої історії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації

проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2 від 18.10. 2017 р.

Історія екскурсійної роботи

ПРОГРАМА

вибіркової навчальної дисципліни
підготовки бакалаврів
галузь знань 0203 «Гуманітарні науки»
напрямок 6.020302 «Історія»

Луцьк – 2017

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Історія екскурсійної роботи» для студентів за напрямками підготовки «Історія».

” ___ ” _____, 2017р. - 13 с.

Розробник: Прокопчук Вікторія Євгенівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри всесвітньої історії.

Рецензент: Шабала Ярослав Миколайович докт. іст. наук, професор, завідувач кафедри давньої та середньовічної історії України.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри всесвітньої історії. протокол № _____ від _____ 2017 р.
Завідувач кафедри _____ (Крамар Ю. В.)

Програма навчальної дисципліни
схвалена науково-методичною комісією історичного факультету
протокол № _____ від _____ 2017 р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Карліна О. М.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Шифр і назва галузі знань: 0203 «Гуманітарні науки»	вибіркова
	Спеціальність: 6.020302 «Історія»	
Кількість годин/кредитів 120/4	Освітня програма	Рік навчання: <i>третій</i>
		Семестр: <i>перший</i>
		Лекції: <i>30 год.</i>
		Практичні (семінари): <i>16 год.</i>
ІНДЗ:є	Освітній ступінь бакалавр	Самостійна робота: <i>68 год.</i>
		Консультації: <i>6 год.</i>
		Форма контролю: <i>залік</i>

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предметом вивчення даної дисципліни є історія розвитку екскурсійної справи. Міждисциплінарні зв'язки дисципліни спеціалізації «Екскурствознавство»: «Теоретичні основи екскурсійної діяльності», «Туристичне краєзнавство України», «Пам'яткознавство України», «Організація екскурсійної діяльності», «Методика підготовки та проведення екскурсій», «Екскурсійні маршрути Волині», «Екскурсійні маршрути України», а також дисциплін історії України.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

- «Становленні та розвиток екскурсійної справи з першої половини XVIII до початку XX сторіччя».
- «Екскурсійна справа в Україні у XX на початку XXI сторіччя».

Мета спецкурсу полягає у вивченні процесу становлення та розвитку екскурсійної діяльності в Україні.

Завдання:

- вивчити історичний шлях становлення екскурсійної роботи в Україні;
- ознайомити студентів з основними подіями розвитку екскурсійної та туристської діяльності в СРСР;
- проаналізувати сучасний стан екскурсійної діяльності.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- основні положення екскурсійної теорії;
- етапи розвитку екскурсійної справи в Україні;
- сучасний стан екскурсійної справи.
- оперувати основними поняттями з екскурсоведення;
- аналізувати етапи розвитку екскурсійної справи;
- порівнювати основні характеристики етапів розвитку екскурсоведства.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Становленні та розвиток екскурсійної справи з першої половини XVIII до початку XX сторіччя.

Тема 1. Зародження екскурсійного руху(2 год.)

Перший етап: друга половина XVIII - перша половина XIX ст. Перші екскурсійні прогулянки у природу для учнівських груп. Діяльність педагогів-просвітителів."Статуті народних училищ"(1786 р.)"Шкільний статут"(1804р.)

Тема 2. Становлення екскурсійної роботи(4 год.).

Другий етап (середина – кінець XIX ст.). Поява ідей вітчизнознавства як поштовх розвитку думки про предметність та наочність навчання, про вивчення рідного краю. Запровадженню освітніх екскурсій в Україні. Вивчення демократичною українською інтелігенцією кращого досвіду у цій справі низки європейських держав: Німеччини, Франції, Швейцарії, Австро-Угорщини тощо. Твори видатних просвітителів і педагогів минулого: Монтеня, Коменського, Руссо, Дістервега, Ушинського.

Тема 3. Розвиток екскурсійної діяльності(4 год.).

Третій етап (90-і рр. XIX ст. - 1918 р.). Зародження організаційних засад у розвитку екскурсійного руху. Перші краєзнавчо-туристичні об'єднання, гуртки, клуби тощо. Екскурсії: ботанічні, геологічні, археологічні. Створення екскурсійних комерційних структур. Екскурсії по визначних історичних місцях України. Діяльність у західноукраїнських землях туристично-краєзнавчих та спортивних товариств "Чорногора», "Пласт", "Сокіл", "Січ". Поширення екскурсій різного тематичного спрямування для учнів цивільних, військових та духовних навчальних закладів, проведення студентських екскурсій за фахом. Екскурсії у природу. Історичні екскурсії вчителів історії. Історичні пам'ятки великих міст, насамперед Києва, Львова тощо. Поява паломницьких екскурсій.

Перші кроки організації та проведення літературно-мистецтвознавчих екскурсій; де екскурсоводами, як правило, виступали вчителі літератури та малювання. Після проведення реформи 1861 р., розвиток виробничих екскурсій на заводи, шахти, рудники, телефонні станції, телеграфи, типографії тощо. Початок діяльності (1909 р.) в українських гімназіях "Самовиховної шкільної громади". Народознавчий аспект екскурсій. Діяльність товариств "Січ" та "Пласт". Перші "пластові" гуртки в Галичині. Організація наукових екскурсій упродовж 1900-1905 рр. Екскурсійна справа у період національно-визвольних змагань.

Модуль 2. Екскурсійна справа в Україні у XX на початку XXI сторіччя.

Тема 1. «Золотий вік екскурсоведства» (4 год.).

Четвертий етап (1919-1927рр.) "Золоте десятиріччя" розвитку екскурсоведства і краєзнавства. Розгортання масового науково-екскурсійного руху. Проведення конференції з проблем екскурсійної справи (1921р.). Екскурсійно-виставково-музейний відділ Наркомосу УСРР (1919-1922 рр). Туристично-екскурсійна робота, як один з

пріоритетних напрямів діяльності регіональних органів освіти. Науковці-краєзнавці. Запровадження циклів екскурсій у 1920-30-х рр..

П'ятий етап (1928-1941 рр.). Діяльність перших радянських туристичних організацій: УМПЕТ (1928-1930 рр.), ВАТ „Інтурист" (1929 р.), Укртур (1930-1935 рр.), Центральна дитяча екскурсійно-туристська станція (1930 р.), ТЕУ ІЦРПС (1936-1941 рр.), Об'єднане екскурсійне бюро НКО РСФРР (1926-1928 рр.), " Радтур" (1928-1930 рр.). Робота туристично-краєзнавчих товариств на західноукраїнських землях: "Чорногора", "Пласт", Подільське туристично-краєзнавче товариство, спортивно-пожежні товариства "Луг", "Січ", «Плаї».

Тема 2. Відновлення екскурсійної діяльності(4 год.).

Шостий етап (1946-1968 рр.). Відбудова екскурсійних установ, зростання їхньої матеріально-технічної бази, розширення мережі екскурсійних об'єктів.

Діяльність ТЕУ ВЦРПС (з 1962 р. Республіканська рада з туризму), ВАТ "Інтурист", "Супутник" ЦК ЛКСМУ, Республіканська дитяча екскурсійно-туристична станція (РДЕТС), товариство "Знання", Українське товариство охорони пам'яток історії та культури. З 1963 р. - БММТ "Супутник" ЦК ВЛКСМ. Показ історико-революційних пам'ятників і меморіалів, дощок пошани передовиків п'ятирічок і переможців соціалістичного змагання, показувалися "здобутки" радянської влади, внесок комсомольців та молоді у виконання завдань п'ятирічок тощо. Створення у 1979 р. республіканської школи методистів.

Тема 3. Активізація екскурсійної діяльності в Україні(4 год.).

Сьомий етап (1969-1986 рр.) - це період посилення екскурсійної роботи.

У 60-х рр. ХХ ст. з'являється інакодумство. Постанова ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР та ВЦРПС "Про заходи по подальшому розвитку туризму та екскурсій у країні"(1969р.). Утворення ради з туризму та екскурсій у системі профспілкового туризму. Посилення ідеологічних вимог до здійснення екскурсійної діяльності.

Тема 4. Згортання екскурсійної роботи(4 год.).

Восьмий етап (1987-1990-і рр.). Перехід екскурсійних установ на самофінансування та госпрозрахунок. Нові тенденції в організаторській та економічній роботі. Впровадження нових форм обслуговування. Скорочення екскурсійних кадрів, згортання роботи екскурсійно-методичних служб. З 1991р. до 1996 р. «велика руїна» у екскурсійній справі. Початок відбудови екскурсійної роботи на інших засадах. Змінюється й тематика екскурсій. Відхід від історико-революційної, партійно-комсомольської, атеїстичної тематики до історико-краєзнавчої, та релігієзнавчої. Державний комітет України з туризму(1992р.).

Тема 5. Нові тенденції у екскурсознавстві (4 год.).

Кінець 90-х рр. ХХ - початок ХХІ ст. (сучасний етап). В Україні відбуваються певні зрушення і в сфері екскурсійної діяльності. Екскурсійна діяльність правонаступника УРРТЕ - ЗАТ "Укрпрофтур", створеного у 1991 р.. Спроби активізації екскурсійної діяльності в Україні. Правничі засади сучасної екскурсійної роботи. Стан екскурсійної діяльності в Україні на сучасному етапі.

Тема 6. Збір матеріалів до екскурсії (тему визначає викладач) (2 год.).

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Денна форма навчання

№ п/п	Назва теми	Кількість годин, відведених на: аудиторні та позааудиторні заняття (денна форма)				
		Лекції	Семінари	Сам. роб.	Консультації	Усього
Змістовий модуль 1. Становленні та розвиток екскурсійної справи з першої половини XVIII до початку XX сторіччя						
1	Зародження екскурсійної роботи.	2	2	6	1	11
2	Становлення екскурсійної роботи.	4	2	6	1	13
3	Розвиток екскурсійної діяльності (к.19 поч 20 ст).	4	2	6	1	13
Разом за змістовим модулем 1		10	6	18	3	37
Змістовий модуль 2. Екскурсійна справа в Україні у XX на початку XXI сторіччя.						
4	«Золотий вік екскурсознавства».	4	2	6		12
5	Відновлення екскурсійної діяльності (1946-1968 рр.).	4	2	6	1	13
6	Активізація екскурсійної справи	4	2	6		12
7	Згорання екскурсійної роботи(90 роки 20ст).	2	2	6		10
8	Нові тенденції у екскурсознавстві	4	2	6	1	13
9	Збір матеріалів екскурсії.	2		20	1	23
Разом за змістовим модулем 2		20	10	50	3	83
Усього годин:		30	16	68	6	120

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема. Зародження екскурсійної роботи. 1. Опрацювати матеріали лекції. 2. Підготуватись до семінарського заняття.	6
2	Тема. Становлення екскурсійної роботи. 1. Опрацювати матеріали лекції 2. Підготуватись до семінарського заняття.	6
3	Тема.Розвиток екскурсійної діяльності в к.19 на поч. 20 ст. 1. Опрацювати матеріали лекції. 2. Підготуватись до семінарського заняття.	6
4	Тема.«Золотий вік екскурсознавства».	6

	1. Опрацювати матеріали лекції 2. Підготуватись до семінарського заняття.	
5	Тема. Відновлення екскурсійної діяльності (1946-1968 рр.). 1. Опрацювати матеріали лекції. 2. Підготуватись до семінарського заняття.	6
6	Тема. Активізація екскурсійної діяльності в Україні. 1. Опрацювати матеріали лекції 2. Підготуватись до семінарського заняття.	6
7	Тема. Згортання екскурсійної роботи у 90-ті роки 20 ст. 1. Опрацювати матеріали лекції. 2. Підготуватись до семінарського заняття.	6
8	Тема. Нові тенденції у екскурсознавстві 1. Опрацювати матеріали лекції 2. Підготуватись до семінарського заняття	6
6	Тема. Збір матеріалів екскурсії.	20
	Разом	68

6. **ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ:** зібрати матеріали до екскурсії (тему визначає викладач).

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Підсумкова оцінка за 100-бальною шкалою складається із сумарної кількості балів за:

- поточне оцінювання з відповідних тем (максимум 40 балів);
- модульні контрольні роботи (максимум 60 балів).

Поточний контроль (мах - 40 балів)			Модульний контроль (мах - 60 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2	Модуль 3		
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
12 балів як середнє арифм. + 3 бали за активність	12 балів як середнє арифм. + 3 бали за активність	10	30	30	100

До поточної модульної оцінки додаються бали за активну навчальну діяльність протягом семестру:

- 3 бали, якщо на 75% практичних чи семінарських занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;

- 2 бали додаються, якщо на 50% практичних чи семінарських занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення;

- 1 бали додаються, якщо на 25 % практичних чи семінарських занять студент отримав позитивну оцінку або доповнення/

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів при виконанні індивідуального творчого завдання

1-2 бали – студент може розрізнити об'єкт навчання і відтворити деякі його елементи, мало усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності.

3 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

4 бали – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

5 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

6 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

7 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

8 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

9 балів – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

10 балів – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів на контрольних роботах

1-3 бали – студент фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу, має не чіткі уявлення про об'єкт навчання, виявляє здатність елементарно

викладати думку, може відтворити кілька термінів, явищ, без зв'язку між ними; повинен вибрати вільний варіант відповіді.

4-6 балів – студент має початковий рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу; здатний відтворити його відповідно до тексту підручника або пояснень викладача, повторити за зразком певну дію, описує явища, процеси без пояснень причин; за допомогою викладача здатен відтворити їх послідовність, слабо орієнтуються в поняттях, має фрагментарні навички в роботі з підручником, самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі, здатен давати відповіді на прості, стандартні запитання, виявляє інтерес до навчального матеріалу.

7-9 балів – Студент знає більше половини навчального матеріалу, розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять, сформулювати правило, здатен відтворити його з помилками та неточностями, має стійкі навички роботи з текстом підручника, може самостійно оволодіти більшою частиною заданого матеріалу, формулює поняття, наводить приклади, знає основні дати, орієнтується в хронології, підтверджує висловлене судження одним-двома аргументами; здатен використовувати наочні матеріали; відповіді непослідовні та нелогічні.

10-12 балів – студент виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу, може поверхово аналізувати події, процеси, явища і робити певні висновки; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; самостійно відтворює більшу частину навчального матеріалу; відповідає за планом, висловлює власну думку щодо теми, вміє застосовувати знання при розв'язуванні задач за зразком; користується додатковими джерелами.

13-15 балів – студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; уміє наводити окремі власні приклади та підтвердження певних думок, застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; самостійно користується додатковими джерелами; частково контролює власні навчальні дії; правильно використовує термінологію; складає таблиці та схеми.

16-18 балів – знання студента є достатньо повними, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, логічно висвітлює події з точки зору смислового взаємозв'язку, уміє аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежності між явищами, фактами, робити висновки, загалом контролює власну діяльність. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але з деякими неточностями.

19-21 бал – студент вільно володіє навчальним матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, уміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; висловлює стандартну аргументацію при оцінці дій, процесів, явищ; чітко тлумачить поняття; здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу.

22-24 бали – студент володіє глибокими і міцними знаннями, здатний використовувати їх у нестандартних ситуаціях; може визначати тенденції та протиріччя процесів; робить аргументовані висновки; критично оцінює окремі нові факти, явища, ідеї; використовує додаткові джерела та матеріали; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності; вирішує творчі завдання; відрізняє упереджену інформацію від об'єктивної; здатен сприйняти іншу позицію як альтернативну.

25-27 балів – студент володіє узагальненими поняттями з предмета, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях, уміє знаходити джерело інформації та аналізувати її, ставити і розв'язувати проблеми, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особисту позицію щодо них.

28-30 балів – студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, користується широким арсеналом засобів-доказів своєї думки, вирішує складні проблемні завдання, схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; вміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і

використовувати інформацію, виявляє власне ставлення до неї; самостійно виконує науково-дослідну роботу; логічно і творчо викладає матеріал письмовій формі; розвиває свої обдарування та нахили.

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	Відмінно	Зараховано
82 – 89	B	Добре	
75 - 81	C		
67 -74	D	Задовільно	
60 - 66	E		
1 – 59	Fx	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

- 1.Арїон О.В., Уліганець С.І. Географія туризму: навч.-метод. посіб. для студ. вищ. навч. закл. –К.: ВГЛ "Обрії", 2009. –172с.
- 2.Бабарицька В.К., Малиновська О.Ю. Менеджмент туризму. Туроперейтинг. Понятійно-термінологічні основи. Сервісне забезпечення турпродукту: навч. посібник. – 2-ге вид., перероб. та доп. –К.: Альтерпрес, 2008. –286с.
- 3.Бабарицька В., Короткова А., Малиновська О. Екскурсознавство і музеєзнавство: Навчальний посібник. – К.: Альтерпрес, 2007. – 236с.
- 4.Вацеба В.Я. Туристичне країнознавство: Конспект лекцій / Чернівецький національний ун-т ім. Ю.Федьковича. – Чернівці: Рута, 2003. –32с.
- 5.Вечерський В.В. Спадщина містобудування України. Теорія і практика історико-містобудівних пам'яткоохоронних досліджень населених місць. – К.: НДІТІАМ, Головкиївархітектура, 2003. – С106.
- 6.Внутрішній туризм в Україні: окремі аспекти. –К., 2002. –162 с.
- 7.География туризма: учебник / А.Ю. Александрова (ред.). –М.: КНОРУС, 2008. –592с.
- 8.Голубничая С.Н. Основы экскурсионного дела. –Донецк, 2003–.214с.
- 9.Гонтаржевська Л.І. Ринок туристичних послуг в Україні: навчальний посібник / Донецький ін-т туристичного бізнесу. –Донецьк: Східний видавничий дім, 2008. –180с.
- 10.Дем'янчук Г.С., Дем'янчук Б.Г., Дем'янчук А.Г. Українське краєзнавство: сторінки історії. – К., 2006.

11. Довідка про кількість пам'яток археології, історії, монументального мистецтва, архітектури і містобудування України станом на 1 січня 2002 року. /Культура і життя. – 2002.- № 31. – С. 3
12. Дурович А.П., Кабушкин Н.И., Сергеева Т.М., Бирицкая Н. М., Бондаренко Г. А. Организация туризма. –Минск: ООО "Новое знание", 2003. – 630с.
13. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 р. № 324/95-ВР. – Доступний з: http://tourlib.net/zakon/pro_turyzm.htm.
14. Закон України “Про затвердження Загальнодержавної програми збереження та використання об’єктів культурної спадщини на 2004-2010 рр.” Від 20 квітня 2004 р. № 1692 – ІV.
15. Емельянов Б.В. Экскурсоведение. – М.: Советский спорт, 2007. – 216с
16. Емельянов Б.В. Основы экскурсоведения. – М., 2007. Доступний з: http://tourlib.net/books_tourism/ekskurs.htm
17. Емельянов Б. В. Профессиональное мастерство экскурсовода: Учеб. Пособие. –М.: ЦРИБ“Турист”, 1986. –56с.
18. Квартальнов В.А. Иностранный туризм. –М.: Финансы и статистика, 2003. –228с.
19. Концептуальні засади організації екскурсійної діяльності в Україні. Додаток до наказу Державного департаменту туризму №32 від 15.01.02.
20. Король О.Д., Крачило М.П. Менеджмент туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці: Рута, 2008–.240с.
21. Кучер В. Історія туризму в Україні. –Тернопіль: НОВА-друк., 2003р.
22. Лабскір В.М., Любієв А.Г., Юшко О. В., Курило С.І., Копієвська Л. А. Туристичні об'єкти України–Х.: НТУ "ХП", 2002. –175 с.
23. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України: навч. посібник. –К.: Альтерпрес, 2007. –369с.
24. Панкова Є.В. Туристичне краєзнавство. –К.: Альтерпрес, 2003. –104с.
25. Перелік історико-культурних, історико-архітектурних, історико-меморіальних, історико-етнографічних заповідників та музеїв-заповідників України. –Культура і життя. – 2002. – № 31. – С. 2.
26. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: монографія. –2-ге вид., випр. та доп. –К.: КНТЕУ, 2009.–462с.
27. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. для студ. вузів–К.: Вища школа, 2002. –195 с.
28. Федорченко В.К., Костюкова О.М., Дьорова Т.А., Олексійко М.М. Історія екскурсійної діяльності в Україні: Навч. посібник–К., Кондор. –2010. –166 с.

29. Федосєєва С. Етапи розвитку вітчизняного туризму. - Економічні дослідження. –№ 7. – 2005. – С.4-7
30. Холловой Дж. Кристофер Туристический маркетинг / А.А. Кожевникова (пер.с англ.). – пер. с 4-го англ. изд. –К.: Знання, 2008. –575с.
31. Христов Т.Т. Религиозный туризм. –М.: Издательский центр "Академия", 2003. –287с.

9. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ НА ЗАЛІК

1. Мета та завдання с-к «Історії екскурсійної діяльності».
2. Перші екскурсійні прогулянки у природу для учнівських груп.
3. Діяльність педагогів-просвітителів."
4. Статути народних училищ"(1786 р.)"Шкільний статут"(1804р.)
5. Поява ідей вітчизнознавства як поштовх розвитку думки про предметність та наочність навчання, про вивчення рідного краю.
6. Запровадженню освітніх екскурсій в Україні.
7. Вивчення демократичною українською інтелігенцією кращого досвіду у цій справі низки європейських держав: Німеччини, Франції, Швейцарії, Австро-Угорщини тощо.
8. Розгортання масового науково-екскурсійного руху. Проведення конференції з проблем екскурсійної справи (1921р.).
9. Туристично-екскурсійна робота, як один з пріоритетних напрямів діяльності регіональних органів освіти.
10. Науковці-краєзнавці.
11. Запровадження циклів екскурсій у 1920-30-х рр..
12. Діяльність перших радянських туристичних організацій.
13. Робота туристично-краєзнавчих товариств на західноукраїнських землях.
14. Постанова ЦК КПРС, Ради Міністрів СРСР та ВЦРПС "Про заходи по подальшому розвитку туризму та екскурсій у країні"(1969р.).
15. Утворення ради з туризму та екскурсій у системі профспілкового туризму.
16. Посилення ідеологічних вимог до здійснення екскурсійної діяльності
17. Екскурсійна діяльність правонаступника УРРТЕ - ЗАТ "Укрпрофтур".
18. Спроби активізації екскурсійної діяльності в Україні.
19. Правничі засади сучасної екскурсійної роботи.
20. Стан екскурсійної діяльності в Україні на сучасному етапі